

Гедікова Наталя Пилипівна (Одеса) – доктор політичних наук, професор кафедри політичних наук та права Університету Ушинського.

СПІВВІДНОШЕННЯ КАТЕГОРІЙ «ІНДИВІДУУМ» ТА «ІНДИВІДУАЛІЗМ»: СОЦІАЛЬНО- ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

Наукова думка не одне століття цікавиться питаннями сутності категорій «індивідуум» і «індивідуалізм», їх дослідженням займаються представники різних наук: філософії, психології, політології, соціології, культурної і соціальної антропології та інших галузей знань. Виходячи з того, що кожна з цих наук має свою мету і розглядає дані категорії виходячи зі своєї предметної галузі, можемо констатувати, що самі терміни є багатозначними.

З огляду на те, що у гуманітарному аспекті категорії, що розглядаються невід’ємно пов’язані, з одного боку, з людською особистістю, з іншого, – з соціальним середовищем, тому особливо важливо дослідити їх в контексті соціально-філософської науки. Без їхнього осмислення не можливо зрозуміти критерії співвідношення означених категорій. Звернемося до дефініцій термінів «індивідуум» і «індивідуалізм» і сформулюємо їх фундаментальні характеристики в соціально- філософському вимірі.

Виходячи з того, що більшість понять і термінів походить від латинських та грецьких еквівалентів, доцільно зазначити, що у латинському глосарії термін «індивідуум» визначається так: Individuum, і n – особистість, індивід, тобто синонімічні та тотожні поняття [1]. У зв’язку з цим, у енциклопедичних і науково-довідкових працях категорія «індивідуум» переважно вживається як «індивід». Так, у філософському енциклопедичному словнику за редакцією В. Шинкарука поняття «індивід» (від лат. individuum – неподільне) тлумачиться як окрема жива істота, окрема людина, що протиставляється колективу, соціальній групі, суспільству в цілому. Таке протиставлення індивіда та суспільства утворює вихідний пункт для різних концепцій індивідуалізму [2, с. 239].

У цьому ж словнику поняття «індивідуалізм» тлумачиться як «моральний принцип, що ґрунтується на визначенні пріоритетності автономії і прав особистості. З одного боку, І. є результатом реального розвитку особи і суспільства – від усвідомлення людиною різниці між собою і спільнотою в епоху розкладу первісного суспільства до досягнення нею своїх особистих прав і обов’язків, своєї унікальності та можливостей вибору власної долі – в сучасну епоху. З іншого боку, І. – це течія суспільної думки, в якій відобразився процес осмислення принципу І. на різних його етапах і рівнях, починаючи з давньогрецьк. філософії до сучасних концепцій, які обґрунтовують цінність окремої особистості» [2, с. 239].

Слід зазначити, що індивідуум є особистість конкретної людини і конкретно у соціально- філософському аспекті – це соціальний суб’єкт. Постійно трансформуючись під тиском зовнішніх обставин, він завжди здатен виступати самостійно і є головним механізмом у соціальному процесі і власному житті.

Індивідуалізм – це принцип організації життя індивіда і суспільства, у якому перший наділяється пріоритетним значенням і найвищою цінністю – суверенністю громадянських прав і свобод. Принцип індивідуалізму орієнтований на соціальний захист прав індивіда, його гідності і суверенітету, на його самостійність і самодостатність як члена співтовариства, на його здатність протистояти зовнішнім впливам. Індивідуалізм як певний ідеологічний компонент ґрунтується на принципі самоцінності і самодостатності, незалежності і неповторності кожної окремої людської особистості.

Незалежність і самодостатність індивідуума, свобода вибору духовного розвитку і дій, свобода волі, здатність до дії у відповідності з своїми принципами, перевагами, переконаннями, цінностями і свідомий контроль за вибором дій,

підпорядковані нормам моралі та права, свідчать про його автономне існування. Автономія індивіда визначається як його внутрішнім світоглядом, психологічними якостями, вимогами практичного розуму, духовною культурою, так і соціальними умовами, у яких він формується. Для суб'єкту автономії важливою умовою є взаємозв'язок його певних форм поведінки і діяльності, мотивом яких є світоглядні установки і відображення його волі, з оточуючим його соціальним середовищем.

У цілому можна констатувати, що кожний індивідум є індивідуальним і його індивідуальне буття формується через його внутрішню самобутність, внутрішню позицію, через систему особистісних пріоритетів і ідеалів. На ґрунті цього у нього формується свій світогляд, здатності сприймати, оцінювати світ і порівнювати себе з ним, а також відношення до соціального середовища, світу і до самого себе. Індивідуалізм, по-перше, – це тип світогляду, що ґрунтується на визначенні соціальної цінності людської особистості і її соціальної ролі, цінності її прав і свобод; по-друге, – це принцип самовідтворення її поведінки і діяльності.

Список використаної літератури

1. Петрова Г. Латинсько-український словотвірний словник (20 000 слів) / Г. Петрова. – Т. : Навчальна книга – Богдан, 2010. – 880 с.
2. Філософський енциклопедичний словник : енциклопедія / НАН України, Ін-т філософії ім. Г. С. Сковороди ; голов. ред. В. І. Шинкарук. – К. : Абрис, 2002. – 742 с.